

Kvinnornas kamp

Kampen för demokrati och allmän rösträtt gällde till en början bara rösträtt för alla män. "Männen först", sade många socialister och menade att kampen för kvinnorna kunde komma senare, när alla män väl hade fått rösträtt. Ingen förbättring för kvinnorna inträffade utan att kvinnorna själva kämpade för det.

Kvinnor hade inte samma rättigheter som män

Rättigheterna för kvinnor och män skiljde sig åt. Präster och andra män med makt hade genom århundraden lärt ut att kvinnan skulle lyda mannen. Det gällde inom alla samhällsklasser. Kvinnor fick inte vara myndiga och bestämma över sig själva. De fick inte arbeta utanför hemmet utan att ha tillåtelse av sin man. Bara änkor och ogifta kvinnor hade friheter, men så fort de gifte sig måste de lyda under sin man och täcka håret när de gick ut.

Att ifrågasätta detta ansågs gå emot Gud och det som kyrkan lärde ut.

Mot slutet av 1800-talet började kvinnor ur medel- och överklassen att engagera arbetarkvinnor i kampen för jämställdhet och kvinnlig rösträtt.

Några tidiga kvinnosaks kämpar

Fredrika Bremer brukar räknas som en av Sveriges första feministerna, även om det ordet inte fanns på den tiden. Då kallades de som kämpade för kvinnors rättigheter för kvinnosaks kämpar. Bremers böcker påverkade debatten i både tidningar och riksdag och ledde till att lagar ändrades.

En annan tidig feminist var Sophie Sager. Hon skrev och höll föredrag om att kvinnor borde få samma rättigheter som män, men män hånade henne och hon fick kämpa på egen hand. Till slut emigrerade hon och fortsatte sin kamp i USA.

Karolina Widerström blev 1888 Sveriges första kvinnliga läkare. Men det skulle dröja 40 år innan kvinnliga läkare fick arbeta på statens sjukhus. Widerström öppnade under sin tid en egen mottagning för kvinnor. Hon skrev böcker och artiklar om kvinnors hälsa, hygien och rätt att klä sig friare. Vid den här tiden var kvinnomodet skadligt för kroppen.

Karolina Widerström blev Sveriges första kvinnliga läkare. Hon stred även för kvinnlig rösträtt.

Kvinnornas samarbetade över klassgränserna

Kvinnornas kamp för rösträtt och jämlikhet tog fart i slutet av 1800-talet. Nu började kvinnor sluta sig samman i föreningar. De förstod att de var starkare tillsammans och började samarbeta över klassgränserna. Kvinnor ur över- och medelklassen bjöd in arbetarklassens kvinnor. Liberala kvinnor höll tal om kvinnlig rösträtt vid arbetarnas demonstrationer. Även konservativa kvinnor började tänka att kvinnosaks kämparna hade rätt.

Liberaler lade förslag om kvinnlig rösträtt

I riksdagen satt bara män och de flesta såg ingen anledning att kämpa för kvinnors rättigheter. Men mot slutet av 1800-talet började arbetarrörelsen och socialdemokraterna kräva rösträtt för alla. Det fanns även några liberaler i riksdagen som förde fram förslag om att både män och kvinnor borde få vara myndiga och ha rösträtt. De konservativa röstade ner alla sådana förslag.

Segrar för kvinnor under 1800-talet

1845 Lika arvsrätt för män och kvinnor.

1846 Kvinnor får rätt att driva vissa företag.

1853 Kvinnor får vara lärare.

1858 Ogifta kvinnor kan ansöka om att få bli myndiga.

1862 Rika kvinnor får kommunal rösträtt.

1864 Män får inte äga sina fruar.

1872 Kvinnor får rätt att bestämma själva vem de ska gifte sig med.

1873 Kvinnor får studera vid universitet.

1874 Giftna kvinnor får bestämma över sina egna pengar.

Feminist är en person som anser att det ska råda jämställdhet mellan könen, det vill säga att kvinnor och män ska ha samma rättigheter och möjligheter.

HISTORIA - 1800-TALET 183

Kvinnornas kamp s. 182–183

Så här kan du göra

- Inled med att repetera det som ni tidigare läst angående rättigheter för olika grupper i samhället.

– Under 1800-talet grundades en ny politisk riktning som ett resultat av att arbetarna var väldigt missnöjda med de villkor som de hade på fabrikena. Vad kallades den politiska riktningen?

Socialism/socialister.

– Det fanns en annan politisk riktning i vilken man ansåg att arbetarna skulle hållas lugna och att det vore farligt om de fick inflytande, till exempel rösträtt. Vilken politisk riktning var det?

Konservatism/konservativa.

– Det fanns också en politisk riktning i vilken man ansåg att var och en skulle få välja själv på vilket sätt hen ville tjäna pengar. Vad kallades den politiska riktningen?

Liberalism/liberaler.

– Socialisterna, de konservativa och liberalerna kämpade på olika sätt för det som de tyckte var viktigt för att samhället skulle fungera på bästa sätt. Men det fanns en grupp människor som egentligen inte var representerad i någon av dessa politiska riktningar. Dessa människor fick möjligen lite frihet om de inte var gifta, men annars var de väldigt begränsade. Vilken grupp kan det vara, som vi nu ska läsa om?

Kvinnorna.

- Läs texten i grundboken högt tillsammans, uppmärksamma de begrepp som kan behöva förklaras och fortsatt arbeta med uppslaget på det sätt som passar din klass.
- Låt eleverna samtala i grupper utifrån följande frågeställningar, som också finns på lärarwebben:
 - ▶ Kvinnor hade på 1800-talet inte alls samma rättigheter som männen. Varför hade det blivit på det sättet och varför var det så svårt att ändra på det?
 - ▶ I texten står: "Ingen förbättring för kvinnorna inträffade utan att kvinnorna själva kämpade för det." Vad tänker du om att kvinnorna själva fick kämpa för sina rättigheter?
 - ▶ På vilket sätt bidrog samarbetet över klassgränserna till kampen för kvinnors rättigheter?

- ▶ Finns det något i samhället i dag som du tycker är fel, när det gäller människors rättigheter? Varför tycker du att det är fel? För vilka skulle det bli bättre om det blev en förändring? Hur skulle du kunna göra för att ändra på detta?

Efter samtalet kan du låta eleverna välja en av frågeställningarna och individuellt kortskriva i några minuter utifrån den.

Ämnesrelaterade begrepp

jämställdhet – samma rättigheter och möjligheter för kvinnor och män

feminist – person som anser att det ska råda jämställdhet mellan könen

kvinnosaks kämpe – person som kämpar för kvinnors rättigheter

debatt – diskussion där deltagarna har olika åsikter

föredrag – föreläsning, längre tal om ett visst ämne

arvsrätt – rätten att arva pengar och värdesaker efter någon som har dött

aga – stryk eller annan kroppslig bestraffning av barn eller underlydande i syfte att uppföstra dem

Ämnesneutrala begrepp

änka engagera håna
mottagning sluta sig samman hygien
över klassgränserna

ARBETSBOKEN

Låt eleverna göra uppgifterna på sidan 69 i arbetsboken. Uppgifterna utgår från avsnitten *Folkkrörelser* och *Kvinnornas kamp*, de samtal ni har haft och de övningar ni har gjort tillsammans.

1 Eleven parar ihop begrepp med förklaring.

2–4 Eleven repeterar och befäster sina kunskaper om folkkrörelserna och kvinnornas kamp.

5 Fördjupande uppgift. Eleven funderar över en rättighet som saknas i dag och argumenterar för varför den borde finnas.

! Att tänka på

"Kvinnor i kamp" (Natur & Kultur, 2019) och "Patriarkatet faller" (Natur & Kultur, 2022) är två böcker om kvinnokampens historia. Båda är skrivna av Marta Breen.

PULS-kollen

Vilken kamp som utkämpades på 1800-talet tycker du var viktigast?